

Агенция за преводи

ISO 9001:2000
Lloyd's Register Quality Assurance

Превод от френски език

Париж, 4 май 2023 г.

Антонио ЛАИ
Доцент, хабилитиран преподавател
Приемаш екип 1572 „Естетика, музикология, танц и музикално творчество“
Докторантско училище 159 „Естетика, науки и технологии на изкуствата“
Факултет „Изкуства, философия и естетика“
Департамент по музика
Университет Париж 8
ул. „Либерте“ 1, Сен-Дени 93526 cedex

СТАНОВИЩЕ

за

дисертационния труд на
г-жа Адриана ОЛЕГ БЕНОВА

НАЦИОНАЛНА МУЗИКАЛНА АКАДЕМИЯ „ПРОФ. ПАНЧО ВЛАДИГЕРОВ“
Теоретико-композиторски и диригентски факултет
Катедра „История на музиката и етномузикология“

и

УНИВЕРСИТЕТ ПАРИЖ 8
Докторантско училище „Естетика, науки и технологии на изкуствата“ (ED 159)
Приемаш екип „Естетика, музикология, танц и музикално творчество MUSIDANSE“
(Е.А. 1572)

на тема:

**КОНЦЕПТУАЛНИТЕ ВЪЗГЛЕДИ НА ЕДГАР ВАРЕЗ ЗА
„ОСВОБОЖДАВАНЕ НА ЗВУКА“
И РОЛЯТА НА ЕЛЕКТРОННИТЕ МУЗИКАЛНИ УСТРОЙСТВА**

Антонио Лаи, научен ръководител на дисертацията със съвместно ръководство, държи на първо място сърдечно да поздрави г-жа Адриана Олег Бенова за тази докторска дисертация, както за качеството на изследователската работа, така и за ангажираността и личната ѝ отдаденост. Съвместният научен ръководител изразява задоволството си от така приключената работа, посветена на концептуалните възгледи на Едгар Варез (1883-1965 г.), теоретизирани в текстовете му от сборника *The Liberation of Sound* – лекции от периода 1917-1962 г., публикувани през 1967 г. от Чоу Уен-чунг.

Насочена едновременно към теоретичното изследване (*The Liberation of Sound*) и музикалния анализ на творчеството на композитора (по-конкретно *Електронна поема*) чрез интердисциплинарен подход, тази дисертация предлага задълбочен поглед върху отношението между изследователската и творческата работа, съсредоточено в частност върху развитието на електронната музика и научното творчество в наши дни – конкретна, електронна, електроакустична музика, исторически авангарди – и популярна музика – поп, рок, джаз. Що се отнася до електронната музика, кандидатката набляга върху основната роля на това изразно средство като мощен и ефикасен инструмент за „материализирането“ на звука според Варез. Този научен труд има и приноса да изтъква влиянието на композиторската музика на Варез едновременно върху българското музикално творчество и върху композиторите от руския авангард Алфред Шнитке и Едисон Денисов. Дисертацията съдържа и много изчерпателна библиография: трудове на Варез, университетски разработки, кореспонденция, научни статии, монографии, сборници от конференции.

Докторската дисертация изважда наяве оригиналното влияние на синергетичните принципи на Херман Хакен в композиционния процес на Варез. В частност сложността и органичността, специфични за *Електронна поема*, изглеждат съвсем симптоматични за една организация от синергетичен тип. Още повече, този вид системен подход представлява

истински модел за ерудираното музикално творчество от втората половина на XX век до наши дни.

Що се отнася до интердисциплинарното измерение на творчеството на Варез, Адриана Олег Бенова подчертава с право многобройните взаимовръзки в широката област между изкуствата и науките. Що се отнася до взаимодействията с архитектурата, сътрудничеството с Льо Корбюзие е проучено задълбочено. Сравнителният анализ на концепциите им и на съответните им новаторски виждания подчертава значимите сходства между тези двама хора на изкуството: в светлината на тези разсъждения, *Електронната поема* на Варез прозвучава в пълна хармония с архитектурните разбирания на Льо Корбюзие.

Адриана Олег Бенова установява интересен паралел между метафоричния език на Варез, рационализираната форма на композиционната му мисъл и аналитичната философия. Кандидатката се позовава пряко на американската аналитична философия, която черпи вдъхновение в частност от „втората философия“ на Лудвиг Витгенщайн – философията на езика; ако „първата философия“ от *Логико-философски трактат* е съсредоточена върху формалната логика, то „втората философия“ на Философските изследвания развива по-скоро теорията на езика. И действително, музиколожкият език на Варез напомня метафоричния и понякога кодиран стил на философията на езика на Витгенщайн. Тези прилики не се ограничават единствено до езиковата страна на музикологията на Варез, а са напълно показателни за крайната модерност на мисълта му в областта на развитието на музикалните езици на XX век.

Докторската дисертация засяга също и връзките между творческите процеси на Варез, теорията за „пасионарността“ на руския етнолог и историк Лев Гумильов и стратегиите, приложени чрез новите технологии в служба на изкуствения интелект, което още веднъж изтъква модерността и решително интердисциплинарното измерение на творческите търсения на Варез.

Антонио Лаи подчертава основополагащия интерес, който представляват всички тези вълнуващи проблематики относно творчеството на Варез и многобройните му взаимодействия с останалите изкуства и с науките. Като държи сметка едновременно за визионерските разбирания относно музикалното творчество на Варез и неотдавнашното развитие на изкуството и на критическата музикология, Адриана Олег Бенова следва да уточни, по време на защитата, гледната си точка относно философията на модерната музика на Теодор Адорно. В есето си, посветено на музикалната мисъл на XX век (*Il pensiero musicale del Novecento*, 2007), Енрико Фурбини предлага

критически преглед на „универсалните положения“ на Адорно, насочена по-конкретно към задълбочения анализ на композиционните течения от първата половина на XX век, които, според него, са белязали дълбоко авангардните композитори от 50-те години на XX век насам. Италианският музиколог набляга най-вече върху основополагащата важност на Клод Дебюси и Бела Барток – незаслужено подценявани композитори, дори цялостно пренебрегнати от Адорно и от защитниците на догмата на модерната музика. Като вземем предвид критическите и аналитични резултати, налични в дисертацията на Адриана Олег Бенова, можем да се запитаме дали интердисциплинарния композиционен подход и самото схващане за творбата на изкуството у Варез не са вече показателни за диалектично преодоляване на идеологията на Адорно.

Положително становище за присъждане на докторска степен.

Антонио Лаи

(подпис – не се чете)

Подписаната Емануела Славомирова Чичова удостоверявам верността на извършения от мен превод от френски на български език на приложения документ – становище за дисертационния труд на Адриана Олег Бенова от Антонио Лаи.

Преводът съдържа 4 страници.

Преводач:

Емануела Славомирова Чичова

Paris, le 4 mai 2023

Antonio LAI
Maître de conférences HDR
UR 1572 « Esthétique, musicologie, danse et créations musicales »
ED 159 « Esthétique, sciences et technologies des arts »
UFR « Arts, philosophie et esthétique »
Département musique
Université Paris 8
2 rue de la Liberté, 93526 Saint-Denis cedex

AVIS

sur la thèse de
Madame Adriana OLEG BENOVA

ACADÉMIE NATIONALE DE MUSIQUE PROF. PANCHO VLADIGEROV
Faculté de Théorie, Composition et Direction d'orchestre
Chaire « Histoire de la musique et ethnomusicologie »

UNIVERSITÉ PARIS 8
École doctorale « Esthétique, Sciences et Technologies des Arts » (ED 159)
Unité de recherche « Esthétique, musicologie, danse et création musicale » (UR 1572)

Titre de la thèse :

**LES CONCEPTIONS VISIONNAIRES D'EDGARD VARESE POUR LA
« LIBERATION DU SON »
INCIDENCE ET FONCTION DES OUTILS ELECTRONIQUES**

Antonio Lai, codirecteur de recherche, tient tout d'abord à féliciter très chaleureusement Madame Adriana Oleg Benova pour cette thèse de doctorat, tant pour la qualité de ces recherches que pour son engagement et son implication personnelle. Le codirecteur exprime sa satisfaction de voir aboutir ce travail consacré à la pensée visionnaire d'Edgard Varèse (1883-1965) théorisée dans ses textes réunis dans le recueil intitulé *The Liberation of Sound* – conférences de la période 1917-1962, publiées en 1967 par Chow Wen-Chung.

Axée à la fois sur l'étude théorique (*The Liberation of Sound*) et sur l'analyse musicale de l'œuvre du compositeur (en particulier le *Poème électronique*) à travers une approche interdisciplinaire, cette thèse propose une réflexion approfondie sur la relation recherche-crédation centrée en particulier sur le développement de la musique électronique et sur la création actuelle savante – musiques concrète, électronique, électroacoustique, avant-gardes historiques – et populaire – musiques pop, rock, jazz. En ce qui concerne la musique électronique, la candidate met l'accent sur la fonction centrale de ce moyen d'expression en tant qu'outil puissant et efficace pour la « matérialisation » varésienne du son. Ce travail de recherche a aussi le mérite de mettre en évidence l'influence de la pensée compositionnelle de Varèse à la fois sur la création musicale bulgare et sur les compositeurs de l'avant-garde russe Alfred Schnittke et Edison Denissov. La thèse présente également une bibliographie très exhaustive : écrits de Varèse, mémoires universitaires, correspondances, articles scientifiques, monographies, actes de colloques.

Ces recherches doctorales ont mis en évidence l'influence originale des principes synergétiques de Hermann Haken dans le processus compositionnel de Varèse. En particulier, la complexité et l'organicité spécifiques du *Poème électronique* semblent tout à fait symptomatiques d'une organisation de type synergétique. De plus, ce type d'approche systémique représente un véritable modèle pour la création musicale savante de la seconde moitié du XXe siècle jusqu'à nos jours.

En ce qui concerne la dimension interdisciplinaire de la création varésienne, Adriana Oleg Benova souligne à juste titre les nombreuses interrelations dans le vaste domaine art-science. Dans le cadre des interactions avec l'architecture, la collaboration avec Le Corbusier est étudiée de manière approfondie. L'analyse comparative de leurs conceptions et de leurs visions novatrices respectives met exergue les affinités notables entre les deux artistes : à la lumière de ces considérations, le *Poème électronique* de Varèse résonne de manière parfaitement adaptée par rapport aux notions architecturales de Le Corbusier.

Adriana Oleg Benova établit un parallèle intéressant entre le langage métaphorique de Varèse, la forme rationalisée de sa pensée compositionnelle, et la philosophie analytique. La candidate fait référence directement à la philosophie

analytique américaine qui s'inspire en particulier de la « seconde philosophie » de Ludwig Wittgenstein, la philosophie du langage – si la « première philosophie » du *Tractatus logico-philosophicus* est centrée sur la logique formelle, la « seconde philosophie » des *Investigations philosophiques* développe plutôt la théorie du langage. En effet, le langage musicologique de Varèse rappelle le style métaphorique et parfois cryptique de la philosophie du langage de Wittgenstein. Ces similitudes ne se limitent pas uniquement à l'aspect langagier de la musicologie de Varèse mais sont tout à fait symptomatiques de l'extrême modernité de sa pensée dans le cadre de l'évolution des langages musicaux du XXe siècle.

Ces recherches doctorales portent aussi sur les relations entre les processus de création de Varèse, la théorie de la « passionnarité » de l'ethnologue et historien russe Lev Gumilev et les stratégies mise en œuvre par l'intermédiaire des nouvelles technologies au service de l'intelligence artificielle, ce qui met en évidence une fois de plus la modernité et la dimension résolument interdisciplinaire des recherches en création de Varèse.

Antonio Lai souligne l'intérêt majeur de toutes ces problématiques passionnantes concernant la création musicale de Varèse et ses interactions multiples avec les autres arts et les sciences. En tenant compte à la fois des conceptions visionnaires de Varèse et de l'évolution récente de la théorie de l'art et de la musicologie critique, Adriana Oleg Benova sera invitée à préciser son point de vue concernant la philosophie de la musique moderne de Theodor W. Adorno. Dans son essai consacré à la pensée musicale du XXe siècle (*Il pensiero musicale del Novecento*, 2007), Enrico Fubini propose une révision critique des « universaux » d'Adorno, axée en particulier sur l'analyse approfondie des courants compositionnels de la première moitié du XXe siècle qui, selon lui, ont profondément marqué les compositeurs d'avant-garde à partir des années 1950. Le musicologue italien insiste en particulier sur l'importance capitale de Claude Debussy et Béla Bartók, compositeurs injustement sous-estimés, voire complètement ignorés par Adorno et par les apôtres du dogme de la musique moderne. En tenant compte des résultats critiques et analytiques présentés dans la thèse d'Adriana Oleg Benova, on peut se demander si l'approche compositionnelle interdisciplinaire et la conception même d'œuvre d'art chez Varèse, ne sont pas déjà symptomatiques d'un dépassement dialectique de l'idéologie adornienne.

Avis favorable à la soutenance de thèse.

Antonio Lai

